

Prekenverkstedet

Den Norske Israelsmisjon

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

2. søndag i treenighetstiden - 23. juni 2019

Prekentekest: Joh 3,1-13

Lesetekst I: Esek 36,25-29a

Lesetekst II: Rom 6,3-8

Jesus og Nikodemus

Utfordrende samtale

Jesu samtale med Nikodemus, en fariseer som også var en av jødernes rådsherrer, altså medlem av Sanhedrin, Det høye råd, utfordrer på flere plan. Det er vanskelig å vite hvor samtalen, som på slutten er enetale av Jesus, slutter. Og noe av det som Jesus her sier, er vanskelig å tolke. Vi bør heller ikke undervurdere at noe av det teksten lærer, utfordrer oss som mennesker med stor tro på egne krefter og evner når det gjelder å tilegne oss frelsen.

«Tegn» i Johannesevangeliet

Nikodemus kom til Jesus om natta for å få en samtale med ham. Vi bør trolig ikke legge for stor vekt på at han kom om natta; det kan ha sin grunn i at han ville ha Jesus for seg selv, uten forstyrrende elementer i nærheten. Det var ikke uvanlig at de «lærde» på Jesu tid hadde nattlige samtaler. Men det kan også hende at Nikodemus ikke ønsket at det skulle bli offentlig kjent at han hadde denne samtalen med Jesus.

Han åpnet med å si til Jesus: «Rabbi, vi vet at du er en lærer som er kommet fra Gud. For ingen kan gjøre de tegnene du gjør, uten at Gud er med ham.» Han anerkjente altså Jesus som lærer («rabbi»), og kom nok til ham med ærlig hensikt. Uttrykket «en lærer som er kommet fra Gud» viser at han i det minste så på Jesus som en profet. Bakgrunnen for denne Nikodemus' overbevisning var de tegnene Jesus gjorde.

Bruken av begrepet «tegn» er meget signifikant i Johannesevangeliet, og vi skal stoppe litt for det før vi går videre. Ifølge Joh 20,30-31 er hele evangeliet en beretning om utvalgte tegn som Jesus gjorde, og tegnene er skrevet ned med en helt bestemt hensikt: «Jesus gjorde også mange andre tegn for øynene på disiplene, tegn som det ikke er skrevet om i denne boken. Men disse er skrevet ned for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds Sønn, og for at dere ved troen skal ha liv i hans navn.» Evangeliet er altså en beretning om Jesu tegn, som i utgangspunktet omfatter alle Jesu gjerninger, først og fremst hans død og oppstandelse og alt som knytter seg til disse. Men samtidig beretter Johannes om 7 spesifikke «tegn», som viser utover seg selv til Jesu person og gjerning og vitner om hvem han var og er.

Det første av disse «tegnene» var underet ved bryllupet i Kana, der Jesus gjorde vann til vin. «Dette var det første tegnet Jesus gjorde, det var i Kana i Galilea. Han åpenbarte sin herlighet, og disiplene hans trodde på ham.» (Joh 2,11). Det andre «tegnet» var helbredelsen av sønnen til en kongelig embetsmann i Kapernaum (Joh 4,54). Slik fortsetter det. Ikke alle «tegnene» er tydelig angitt eller nummerert, men det er rimelig å telle 7 spesielle «tegn», der oppvekkelsen av Lasarus er det 7. og siste, jf. Joh 12,17-18.

Leon Morris:

En opplisting av de 7 «tegnene» finnes blant annet i Leon Morris' bok «*Jesus is the Christ. Studies in the Theology of John*». Morris finner også at her er 7 taler knyttet til de 7 «tegnene». Disse talene er plassert enten rett foran eller rett etter «tegnet». Da kan det være interessant å se om her er en sammenheng mellom Jesu ord til Nikodemus og ett av Jesu tegn. Leon Morris finner at «tegnet» (vinunderet) i Kana i Galilea hører sammen med samtalen mellom Jesus og Nikodemus, og at her er en nøye sammenheng mellom kap. 2 og kap. 3 i Johannesevangeliet. Begge omtaler en ny begynnelse eller en ny fødsel, og i begge sammenhenger spiller *vann* en viktig rolle. Forøvrig ser vi at slutten av kapittel 2 går direkte over i samtalen med Nikodemus, der det blir klart at Jesus «visste selv hva som bodde i mennesket». Ellers er det ikke sikkert at Nikodemus visste om «tegnet» i Kana i Galilea, men han kjente til mange tegn som Jesus nylig hadde gjort i Jerusalem, se Joh 2,23-25.

Du må bli født på ny

Jesu svar på Nikodemus' høflige tilnærming virker ikke umiddelbart sakssvarende. Men vi kan kanskje ut fra slutten av kap. 2 regne med at Jesus visste hva som var den egentlige grunnen til at Nikodemus kom. Han svarer på Nikodemus' innerste behov når han taler til ham om frelsen, Guds rike og en ny fødsel. Det greske ordet (anåthen) som oversettes med «på ny», kan også bety «ovenfra». Det går fint an å la begge betydninger klinge med, slik: «Den som ikke blir født på ny, ovenfra, fra Gud ved hans Ånd, kan ikke se Guds rike». Det stemmer med det som Jesus sier i v. 5: «Den som ikke blir født av vann og Ånd, kan ikke komme inn i Guds rike». Vi vet ikke om det hebraiske/aramaiske ordet Jesus brukte hadde den samme dobbelheten i seg, men slik det nå er gjengitt på gresk er det klart nok. Også i prologen i kap. 1 er det tale om å være «født av Gud».

Nikodemus' svar i v. 4 er nok bare retorikk for å få Jesus til å utdype hva han mener. Jesus fortsetter med å gjenta svaret fra v. 3 og utdype det. For å komme inn i Guds rike, må man være født av vann og Ånd, født på ny. Å se Guds rike, eller å komme inn i Guds rike, er det samme som å bli frelst. Det er den samme frelsen som omtales i v. 15-17, der den også kalles «evig liv». Uttrykket «komme inn i Guds rike» støtter ellers tanken om Guds rike som en lokalitet og et fellesskap. Det går an å komme inn i Guds rike, likesom det også går an å bli kastet ut av det. Omtalen av Guds rike er ellers sjelden i Johannesevangeliet. Den finnes først og fremst hos synoptikerne, mens Johannes holder seg til «evig liv».

Kompatibel

For å komme inn i Guds rike, må du være født på ny. Det er et verk av Gud, som gir deg et nytt liv. Har du ikke dette nye livet, er du ikke kompatibel med Guds rike. Det nye livet er åndelig, det er gitt/født av Ånden, det er del i guddommelig natur, 2 Pet 1,3-4. Det livet Nikodemus og alle mennesker har fra fødselen av, er et kjøtt-liv, et svakt liv som ikke har i seg de åndelige kvaliteter som harmonerer med Guds rike, se Joh 6,63. Bare Ånden kan gjøre levende og gi liv som passer for Guds rike.

Fariseerne og det nye livet

Det er godt mulig at fariseeren Nikodemus kjente til begrepet «å bli født på ny» i sammenheng med proselytter som ble tatt opp i den jødiske tro. Slike kunne bli omtalt som nyfødte barn. Da ble det provoserende for Nikodemus at Jesus sa: «Dere (du) må bli født på ny». Fariseernes teologi og antropologi har vært diskutert opp gjennom årene og blir det fortsatt. Hugo Odeberg argumenterer i boka «Fariseisme og kristendom» for at fariseerne lærte at menneskene hadde både en god og en dårlig impuls i seg, og at det gjaldt å la den gode impulsen få overtaket om en skulle leve i samfunn med Gud. Slik ble nok frelsen et verk av Gud, men den knyttet an til muligheter som lå latent i den enkelte. Jesus bryter over tvert med en slik tankegang; det er ingenting i mennesket som kan stå seg for Gud. Her må en ny fødsel til. Alt må bli nytt. Det er kanskje ikke tilfeldig at Jesus talte om disse ting nettopp med en fariseer? Samtidig har han et aktuelt budskap til hver og en av oss.

Selve den åndelige fødselen, gjenfødselen, skjer på en måte som ingen av oss kan etterspore eller forstå. Til en viss grad kan vi se resultatet, men det er ikke opp til oss å dømme om hvem som eier det nye livet. Ånden er som vinden, og her er det samme ord for ånd og for vind, både på hebraisk og gresk.

Fødsel av vann og Ånd

Hvordan kan den nye fødselen skje, spør Nikodemus. Jesu svar i v.10-13 er ikke veldig klart, men innebærer at Han er den eneste som kan tale sant om den himmelske/åndelige virkeligheten. Jeg tenker at svaret hans fortsetter til og med v. 15, og at dagens tekst burde inkludert v. 14 og 15. Da blir Jesu svar på Nikodemus' spørsmål at den nye fødselen ved Ånden, som gir evig liv, kommer ved tro på Menneskesønnen/Jesus.

I v. 5 sa Jesus at det er nødvendig å bli født av vann og Ånd for å komme inn i Guds rike. Det har vært diskutert hva «vann» betyr i denne konteksten, og svært mange vil knytte det til den kristne dåpen. Tolkningen varierer gjerne litt med hvilket dåpssyn og bibelsyn man har. Det er godt mulig å bruke teksten ved kristen dåp, og det kan godt hende at de første leserne av Johannesevangeliet på 90-tallet e. Kr. forstod dette som et løfte om vanddåpen. Samtidig er det vanskelig, dersom man tar konteksten på alvor, å tenke at Nikodemus forstod Jesu ord slik, flere år før Jesus innstiftet dåpen. Flere løsninger har vært presentert. Jeg viser i så måte til Egil Sjaastads bok «Livets brød i dødens verden. Tekster og tema i Johannesevangeliet», s. 104-05.

I denne sammenhengen blir det interessant å dra inn dagens lesetekst fra profeten Esekiel: «Jeg stenker rent vann på dere, så dere blir rene. Jeg renser dere for all urenheter og for alle avgudene. Jeg gir dere et nytt hjerte, og en ny ånd gir jeg inni dere. Jeg tar steinhjertet ut av kroppen deres og gir dere et kjøtt hjerte i stedet. Jeg gir min Ånd i dere og gjør at dere følger forskriftene mine, holder lovene mine og lever etter dem.» (Esek 36,25-27). Esekiel taler om en renselse ved vann og inngytelse av en ny ånd i hver enkelt israelitt. Kan det være at Nikodemus tenkte på denne teksten da han hørte Jesu ord? Eller at han, som en lærer i Israel, i alle fall burde ha tenkt på den? Den som er renses av Gud og har fått Guds Ånd, er født på ny og kan komme inn i Guds rike.

Bård Hauge

Pensjonist – tidl. Rektor Danielsen vgs. Bl.a. misjonær NLM Japan.

baardh@online.no